

UNITÁŘSKÉ LISTY

Květen 2010 • Ročník 17

Svatá písma

MĚSÍČNÍK SPOLEČENSTVÍ UNITÁŘŮ

Obsah Unitářských listů

KVĚTEN 2010

Rubriky		Čtení na pokračování	32-34
Slovo na cestu	3	Humor solí života	35
Slovo k zamyšlení	10	Texty	
Události, komentáře	26	Sedm smrtelných hříchů	4
Meditace	27	Posvátné písmo	5-10
Slovo k zamyšlení	28	Svatá písma a jejich význam	
Letem unitářským světem	29	pro lidstvo	11-23
Zprávy z ústředí NSČU	29	Živá bible českého unitářství	24-26
Dětská stránka	30-31		

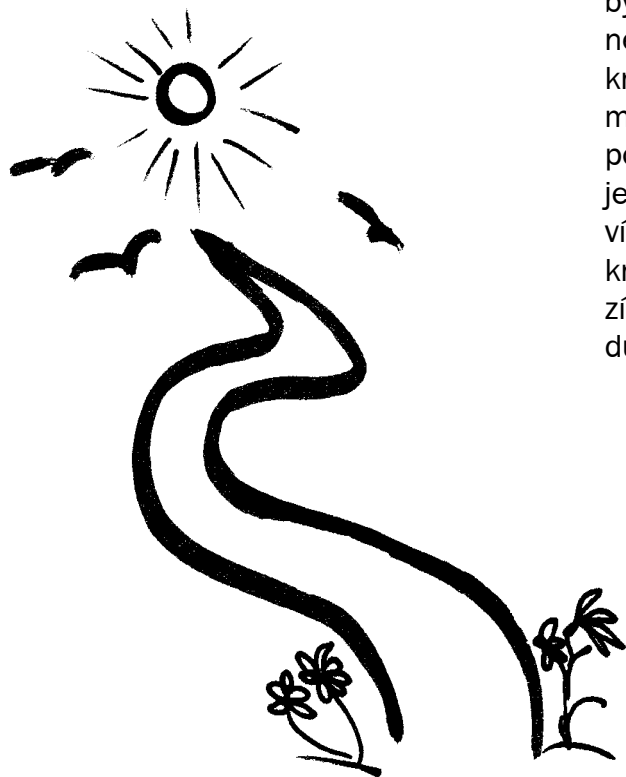
UNITÁŘSKÉ LISTY vydává měsíčně Pražská obec unitářů pro členy, příznivce a přátele v Pražské obci unitářů, Místní skupině unitářů v Liberci, Obci širšího společenství. Názory v příspěvcích našich členů nemusí vyjadřovat názor redakce. Uzávěrka příspěvků vždy do 7. dne každého měsíce. Příspěvky do Unitářských listů pošlete e-mailem na adresu unitaria-praha@unitaria.cz nebo do kanceláře POU, Karlova 8, 110 00 Praha 1.

Redakce: OŠS: Petr Samojský; POU: Mirek Katzl, Romana Radová, Kateřina Samojská; MS Liberec: Jasoň Havlín. Odpovědný redaktor: Petr Samojský. Technická redakce: Mirka Kmentová a Marie Pichrtová. Výtvarný doprovod a ilustrace: Jana Hrevušová a archivní zdroje. Grafický návrh a sazba: Jiří Kloboučník. Jazyková korektura: Miloš Hlávka. Registrace: MK ČR E 13407.

Je dobré mít knihy, ke kterým se můžeme uchýlit v době nouze, ve kterých zalistujeme a dýchne na nás radost, poznání a pravda. Je dobré mít své knižní stálíce poblíž, aby stačilo jen sáhnout, rozevřít listy a číst. Vzpomínám na myšlenku, kterou často opakoval můj děda, kterou parafrázoval T. G. Masaryka: „Kniha je víc než přítel. Je duší člověka“. V dětství jsem

nemohl pochopit, jak by kniha mohla být víc než přítel. Ale když mé knižní stálíce držely mou duši nad vodou, pochopil jsem. Kniha je přítelem, ale ještě víc než to. Važme si knih, ve kterých nacházíme spásu pro svou duši.

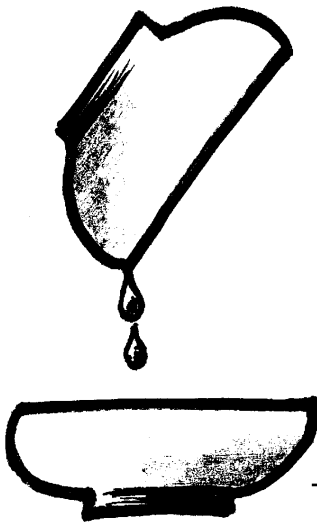
Petr Samojský

Sedm smrtelných hříchů:

Bohatství bez práce,
požitek bez svědomí,
vzdělání bez charakteru,
obchod bez morálky,
věda bez lidskosti,
náboženství bez milosrdenství,
politika bez principů.

Móhandás Karamčand Gándhí

K TITULNÍ STRANĚ TOHOTO ČÍSLA

Toto číslo Unitářských listů je věnováno otázce svatého písma: co to vlastně je, jak se pro člověka nějaké písmo svatým může stát, atd. V nedělním programu pro děti v POU se nad těmito otázkami zamýšlely i děti – Vítek, Pavlínka a Adam. Praktický výstup přinášíme na titulní straně tohoto čísla a vy teď můžete studovat jejich sdělení a rozjímat nad jejich poselstvím. Každá tabulka písma přináší poselství jiné, a vaším úkolem je vyzoomět, které z nich přináleží patřičné tabulce:

- 1. Přináším poselství míru**
- 2. Život je plný lásky**
- 3. Krása světa je v lidech**

Dětem děkujeme za inspiraci. Kéž nás inspirují svou tvořivostí, přirozeností a důvěrou v nás, dospělé. Zkusme být jako děti, aspoň někdy. A zkusme jejich důvěru nezklamat.

-red-

POSVÁTNÉ PÍSMO

Rev. Dr. Petr Samojský

Kdysi jsem někde v galerii viděl starý obraz, portrét kněze. Obraz zrovna dýchal jeho zbožností, nadšením pro své ideály a duchovní zaníceností. V rukou pevně svíral zřetelně ohmatanou bibli. A snadno jsem si ho dokázal představit, jak ten kněz se svou biblí doslova soužije. Kam jde, tam jde se svou biblí v ruce, jeho bible ho doprovází. Když mluví s člověkem na ulici, když slouží bohoslužbu, když oddává, když křtí, když pohřbívá, a když večer usíná, jeho bible ho doprovází. Z ní čte vybrané slovo inspirace, v jakékoliv chvíli, když situace si toho žádá, ví přesně, kde knihu otevřít, zalistovat a najít potřebný text.

Když dám prostor fantazii, snadno si představuji třeba indického sádhu, jak sedí na břehu Gangy, upírá svůj zrak do zapadajícího slunce, a rozjímá o verších Bhagavadgíty. Ten svou knihu s sebou nenosí, protože její verše má hluboko vryty do paměti. Mumlá si je pod vousy na své pouti, rozjímá o nich, myšlenky jeho Bhagavadgíty jsou doslova částí jeho bytí.

A podobně si můžeme představit člověka oddaného Tao Te Ťingu, sú-tám, koránu, talmudu. Náboženský text je zpravidla jednou z nejdůležitějších pomůcek člověka, který praktikuje své náboženství. Proto je to jeho posvátné písmo.

Takový text posvátného písma zachycuje historii jeho duchovní tradice nebo dokonce historii jeho národa, vytyčuje hlavní teze jeho náboženství, východisko k pojmání života a světa, nebo návod k jeho náboženské praxi a způsobu života. Posvátné písmo často obsahuje výroky zakladatele náboženství nebo jeho proroků a duchovních vůdců a jeho ctitel se k němu může odvolat ve chvílích nouze pro posilu nebo ve chvílích štěstí pro zklidnění. Posvátné písmo pomáhá nalézt smysl v životě, když jej ten člověk ztrácí, zachycuje takové pravdy o životě, které nemusí být logické a odpovídat běžným životním zkušenostem, ale které člověka podrží a povzbudí.

Posvátné písmo je zkrátka pilířem spirituality náboženského člověka, ten si jej proto nesmírně váží – a proto je žárlivě střeží před zpochybňováním pochybovačů, a proto nese s velkou nelibostí, když se význam jeho posvátného písma staví na roveň jiným posvátným písmům...

Kalif Omar, tak se aspoň traduje, prohlásil kdysi před vypálením Alexandrijské knihovny v Egyptě tato slova: „Spalte ty knihy. Buď obsahují totéž, co korán, pak jsou zbytečné, nebo obsahují něco jiného a pak jsou škodlivé!“ Z tohoto výroku je také

Jsou dva způsoby, jak šířit světlo – být svící, anebo zrcadlem, které světlo svíce odráží.

Edith Wharton

Písmo seabemoudřejší nenahradí živé slovo.

Božena Němcová

---

bí jen ta moc, a byli by ochotni postupovat stejně tak – spálit texty, které nejsou v souladu s tím, čemu věří a co se píše v jejich posvátném pís-

mu. Náboženští fanatici a fanatické náboženské skupiny by neváhali spálit knihovny, kdyby neměli na starosti důležitější projekty, jak vidíme v bezpočtu teroristických činů dnešní doby. Kdybychom se podívali hlouběji do kořenů těchto činů, našli bychom tam bezpochyby i slepou oddanost jejich posvátnému písmu!

To proto, že otázka posvátnosti psaného textu je současně otázkou pravdy a autority. V očích náboženského člověka, když zpochybníte a relativizujete jeho posvátné písmo, seberete mu jistotu. A tomu on se ze všech sil brání, protože tím byste mu vzali pevnou půdu pod nohama, tím byste rozbili křehkou stavbu představ o jeho místě v životě.

A přitom je to tak přirozené a jasné! Každá myšlenka, každé porozumění pravdě o tomto světě a o tomto vesmíru, každé pojetí, každá ideologie, každý duchovní spis, každá kniha poezie nebo soubor vědeckých bádání, všechny jsou podrobeny stejnému zákonu pomíjivosti v čase. Dnes jsou aktuální, protože postihují výstižně a srozumitelným jazykem své pravdy, a proto hovoří k lidem, zítra tomu tak být nemusí. Pravdy budou formulovány nově, jinak, srozumitelnějším jazykem, protože lidé budou jiní, jejich vnímání a potřeby budou jiné. Samozřejmě, jádro pravdy vždycky zůstane. Ale její obal, slova a interpretace, jazyk sdělení, se promění.

To hlavní a jediné, co je zapotřebí, je tento postoj: tahle pravda, tato myšlenka, tento životní styl, toto náboženství a tento text jsou jedinečné – pro mně. Nebo pro naše duchovní společenství, pro naši rodinu, pro můj okruh přátel, zkrátka pro určitý rámeček lidí. Kdokoliv další to nemusí chápat, a může mít naopak i odlišnou pravdu, myšlenku, životní styl, náboženství a posvátné písmo. Prostě proto, že každý jsme jiný, máme jiné potřeby!

Ďábel i bibli cituje, když mu přijde vhod.

William Shakespeare

Zní to jako samozřejmá věc, a přece je to věc tak těžká. Protože člověk si říká, pokud moje písmo není jediné a jedinečné, pak jeho hodnota je snížena, není to absolutní a jediná pravda, a cítí, že jeho kouzlo se ztrácí. Když moje náboženství a moje posvátné písmo není jediné pravdivé, pak jeho hodnota je nižší. Tak to mnozí lidé cítí, a proto na tom svém žárlivě lpí.

Posvátné náboženské texty byly psány jako zápis zjevení nebo jako výsledek náboženské zkušenosti, jako poselství pro ty, kteří jeho učení měli

následovat, a proto mají v sobě ducha exkluzivity. TOTO je pravda, ten správný popis pravdy. Autoři textů neměli nejmenší zájem ani potřebu prohlásit o svém textu, že by měl stát na roveň textům druhým. Kdepak, naopak ze všech sil zdůrazňovali jeho jedinečnost!

Aby člověk došel k vnitřnímu pochopení, že jeho posvátný text je stejně vzácný a pravdivý pro něj, jako jsou posvátné texty jiných kultur a náboženských směrů vzácné a pravdivé pro druhé, k tomu musí ujit velký kus cesty. Ono to totiž znamená, že jeho posvátný text není univerzální

Křesťané nemají se zcela zříkat komedií proto, že jsou v nich někdy obsaženy oplzlosti a záletnictví, to by se kvůli tomu nesměla číst ani Bible.

Martin Luther

že vnucovat svůj životní styl druhým. Lidé musí respektovat skutečnost, že každý může mít své vlastní posvátné písmo. To je tolerance. Ale je to tolerance založená na skutečně citěné a prožité pravdě, že je mnoho cest vedoucích k jednomu cíli, je to tolerance na základě žité vzájemné úcty, anebo je tato tolerance spíš formálním vymezením mantinelů uplatněním jednatelce nebo skupiny, anebo je tato tolerance pouhou lhovostí?

Jako unitáři hlásáme toleranci, a říkáme bez obalu, že považujeme za posvátný takový text, ve kterém nalézáme pravdu. Říkáme, že ctíme jak texty, které různá náboženství

považují za posvátné, ale právě tak ctíme i jakékoliv jiné texty, které k nám hovoří. A stejně tak uznáváme rovnost různých duchovních cest, říkáme, že každý může a měl by jít svou vlastní, osobitou cestou. Ale zeptejme se každý sám sebe, je naše vnější tolerance založená na skutečně hlubokém úctyplném porozumění, anebo je to formální postoj?

Slyšel jsem nedávno zajímavý výrok: „... proto, že jsem unitář a univerzalista, mě logicky názor druhého unitáře a univerzalisty na cokoliv vů-

a je částečně i nepravdivý, protože není v silách žádného textu obsáhnout objektivní realitu života, světa a vesmíru. K tomu musí dojít velké moudrosti!

My dnes žijeme v kultuře tolerance, mohli bychom říct. V naší zemi má každý právo vyznávat náboženství podle svých potřeb, nikdo nemůže

---

Hledej pravdu v myšlence a nikoli v knihách tlejících. Chceš-li vidět měsíc, dívej se na oblohu a nikoli do louže.

Perské přísloví

---

bec nezajímá, leda snad jako záminka k prezentaci názoru vlastního.“ Samozřejmě že autor výroku má právo na svůj názor, ale pokud by tento výrok měl sloužit jako popis vztahů mezi námi, pak by mohl posloužit nanejvýš jako karikatura naší filozofie. Je to příklad nepochopené podstaty, je to v podstatě lhostejný individualismus anebo odosobněný a syrový pluralismus, kdy já jsem středem, a nemám potřebu druhého skutečně pochopit, vžít se do jeho situace, porozumět, proč došel ke svému názoru a proč se určitým způsobem chová.

Přeneseno na příklad s posvátným textem, naše společenství by nemělo být místem, kde každý třímá v rukou svůj vyvolený nebo oblíbený text, překřikuje se s druhými o jeho významu, anebo se prostě odvrací, když nemůže svou myšlenku prosadit. Naším ideálem je pokračující dialog, kdy jeden druhému naslouchá, obohacuje se o jeho myšlenky a své myšlenky nezištně nabízí, kdy sdílíme své oblíbené texty, a tím procesem úctyplného sdílení vzniká jakýsi textový kánon, sbírka myšlenek.

Proto patří k tradici českého unitářství tzv. živá bible. To je pomyslná sbírka textů a myšlenek z různých zdrojů, kterými každý můžeme volně přispět do společné pokladnice moudrosti. Tato idea živé bible je vlastně ztělesněním

naší úcty ke všem posvátným textům lidské historie, a vůbec ke všem autorům, kteří se snažili objevit nový rozměr pravdy o životě, a svým zápisem své myšlenky zvěčnili.

Je pravda, že tento náš přístup je současně určitým handicapem. Když si podobně jako já v úvodu kněze a indického sádhua představíte unitáře, jakou knihu ten by držel v ruce, o jakém textu by kontemponoval při pohledu do zapadajícího slunce? Mohl by to být skutečně jakýkoliv text, od některého tradičního posvátného textu až po sbírku anekdot. Ten náš handicap spočívá v tom, že se nemůžeme vzájemně ubezpečovat o jedinečnosti našeho písma, které je nade všechna jiná písma. Ale mohli bychom se ptát, je to skutečně handicap?

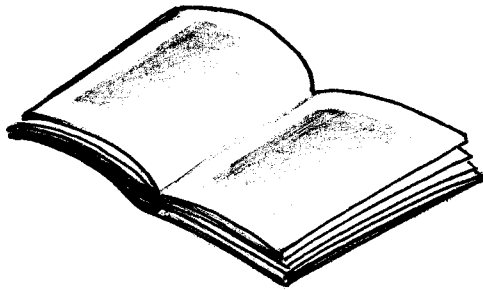
Knih je člověk, je více, je duší člověka; jistě kniha dobrá. Na takovou dobrou knihu můžeme pohlížet jako na dopis člověka moudrého, milý, snad obšírný, ale poučný; ovšem dopis tomu, kdo dovede číst. Kniha je nejlepším přítelem. Jsme knihami spojeni s duchy všech národů a dob.

T. G. Masaryk

Naše svobodná duchovní cesta by nám měla bohatě nahradit to, co jsme už zanechali za sebou, totiž potřebu jedinečnosti a výlučnosti. Víme, že život, svět a vesmír jsou příliš rozmanité, barevné a bezkonečné na to, aby mohly být spoutány do plochého textu v jakkoliv bohatých deskách, a třeba i textu zlatem psaného.

Pamatujme si jen, že svou cestou musíme kráčet vždy se snahou o skutečně prožívané porozumění, s úctou a aktivní vstřícností.

SLOVO K ZAMYŠLENÍ

Prostudujeme-li [...] opatrně spisy biblické, nejenže nenacházíme nadpřirozené pravdy, nenacházíme ani zvláštní vědění, ba naopak, docházíme často k přesvědčení, že poznání, jichž člověk dosáhl vlastním přemýšlením a užíváním svého rozumu, jsou pravdivější a hlubší, než která poskytuje bible. Člověk svým poznáním a zkušenostmi přišel k pevnému přesvědčení o skutečných pravdách, které byly a jsou v rozporu s tvrzením biblickým.

Karel Hašpl

SVATÁ PÍSMO A JEJICH VÝZNAM PRO LIDSTVO

Ing. Dr. Otakar Mikeš, DrSc.

V neděli dne 28. února t.r. přednesl ústřední duchovní NSČU Dr. Petr Samojský velice zajímavou promluvu, nazvanou „Posvátné Písmo“. V podtitulku Programu jsme se mohli dočíst, že se bude týkat Bible, Koránu, Véd či Upanišad, což jsou některé z textů, které lidé označují za posvátné. Podtitulek končí otázkou „Jak rozlišit skutečně posvátný text?“.

Redakce Unitářských listů se rozhodla, že toto dnešní číslo bude věnováno právě problematice Svatých Písem a požádala mne, zda bych mohl na uvedené téma připravit pro UL obvyklý článek. Svatá Písma měla a mají pro vývoj lidstva nesmírnou cenu. Proto jsem tuto výzvu s radostí přijal a výsledkem je stať se shora uvedeným nadpisem, jejíž přípravě jsem se – v rámci omezeného časového limitu – snažil věnovat velkou péčí. Mohl jsem přitom využít poznámky do diskuse po výše uvedené promluvě, které jsem si tehdy připravil. Údaje jsem čerpal jednak z „Příručního slovníku naučného“, jednak z „Encyklopedického slovníku“, hlavně však z preprintu své knihy Filozofie Náboženství Moudrosti. Doufám, že předkládaná esej bude příznivě přijata.

CO JE TO PÍSMO VŮBEC A CO JE TO SVATÉ PÍSMO?

Písmo je soustava rytých, psaných, nebo tištěných značek či písmen, vyjadřujících slova, slabiky, hlásky nebo čísla lidské řeči, a činících je viditelnými. Písmo tak umožňuje převedení aktuálního obsahu lidské mluvy či myšlenek do nadčasového zrakového vnímání. Písmo hrálo v evoluci lidstva nezastupitelnou roli, vyvíjelo se dlouhá tisíciletí, ale tuto historii zde nebudeme rozebírat. Zmíníme se jen o tom, že jeho obsah (údaje) byly dlouho pečlivě opisovány až do doby vynálezu knihtisku, který umožnil sériovou produkci knih a později i novin a jiných tiskovin. Svět byl poměrně rychle zaplaven spoustou nejrůznější literatury.

Některé ze zprvu opisovaných a později tištěných knih však měly pro lidstvo mimořádný význam, neboť byly považovány buď za zjevení Boží,

nebo za výroky mimořádně uctívaných proroků (tzv. Avatarů či Mesiášů), tj. za tzv. „kánón“. A právě přehledem takovýchto Písem a pokusem o jejich rozbor a posouzení se bude zabývat tato stať.

NEJSTARŠÍ ZNÁMÁ SVATÁ PÍSMÁ

Ve starém Egyptě se velké úctě těšila „Kniha mrtvých“, v předbuddhistickém Tibetu byla sepsána podobně zaměřená „Tibetská kniha mrtvých“ (Bardo thédel). V nejstarším klasickém Řecku bychom jen stěží mohli hledat podobně zaměřené knihy, poněvadž staří Řekové žádný kánón v našem smyslu nevyznávali. Řecké spisy, velice hojně opěvující jejich bohatý panteon, byly vždy současně orientovány na pragmatické otázky, jako je práce, soužití, stát, úroda, lov a podobná témata. Řekové náboženství v našem užším smyslu neznali. Platonovy idealistické úvahy nepředstavovaly žádný kánón.

S nejstaršími významnými poznatky o historických Svatých Písmech se nejsnáze seznámíme v dálné Asii. Začněme tehdejšími „současníky“ Konfuciem (551či 552-479 př.n.l.) a Laotsem (asi 600-někdy v 5.st.př.n.l.), zvaným též „Starý Mistr“.

Nejvlivnějším starým čínským (a snad i světovým) myslitelem byl Kchung-Fu-C' (tj. Mistr z rodu Kchung, latinsky Konfucius.). Shromáždil nejstarší podání čínské kultury a zachoval je potomstvu. Jeho filozoficky nejvýznamnější knihou je „I-ťing“ („Kniha proměn“), což je snad nejstarší zachovaný dokument filozofického myšlení vůbec, protože jejím autorem byl císař, který vládl téměř 3.000 let př.n.l. Konfucius ji znovu vydal se svým komentářem. Porozumět však této světoznámé knize je velmi obtížné. Konfucius vydal i další cenné knihy, z nichž některé pocházejí až z dvou tisíc let (př.n.l.) starých čínských dějin. Myšlenky Konfucia byly zaznamenány i jeho žáky na základě jeho promluv. Jako příklad uveďme knihu „Ta-Süe“ („Veliké učení“) a knihu „Čung-Jung“ („Nauka o středu“), kterou napsal jeho vnuk. Tyto spisy spolu s dalšími patří do souboru „Devět klasických knih“, které mají v Číně výsostné postavení a jsou základem konfuciánské tradice.

Přejdeme nyní k taoismu. Světoznámý spis Starého Mistra se nazývá „Tao-te-ťing (O tau a ctnosti)“ a vystupují v něm tři principy: (1) „Tao“ = „Cesta“ (vzniku, vývoje a zániku), (2) „te“ = „ctnost“ (vlastnost, kvalita, i ve formě energie) a (3) „ťing“ (proměna, „u-wej“, odpoutanost, podřízenost přírodě, harmonie s Tao). Spis sestává ze 2 knih, 81 kapitol a ob-

sahuje přes 5.000 slov. Jeho obsahem jsou metafyzické, etické a politické názory Lao-c'a. Pojem Tao = cesta byl užíván i Konfuciem jako způsob vývoje i morálního jednání člověka. Starý Mistr se osobně setkal s Konfuciem, ale zprávy o jejich schůzce nesvědčí o přílišném vzájemném porozumění. Konfucius byl spíše pragmatik, Lao-c' metafyzik. Stará čínská filozofie chápala „Tao“ (česky také „To“) jako univerzální kosmický princip, příčinu vývoje věcí i lidí. V našem jazyce bychom řekli, že Tao je absolutno. Starý Mistr zdůrazňoval: „Tao, které je stálé a věčné, nemá žádné jméno. A nevědouce, jak to jmenovat, značíme je Tao“. Poněvadž Tao je také cesta, říká nám, že člověk má žít a působit ve světě, avšak tak, aby zároveň vnitřně „nebyl z tohoto světa“.

Taoismus nabádá k prostotě, ke klidu. Ten, jehož skutky jsou v souladu s Tao, s Tao splývá. Vzdáním se sebe sama, svého já, je znakem urozeného. Kdo přemůže sebe, je mocný. Nikoli mnohoučenost, ale prostota a jednoduchost jsou tím, co dává člověku štěstí. Kde panuje Tao, tam vládne mír. Abychom taoismu přišli na chuť, musíme do něho hlouběji proniknout. Pak shledáme, jak je toto učení krásné a vznešené, hodné následování. Unitaria vydala hezkou malou knížku „Šienšanský mudrc“, která nám tuto nádhernou čínskou filozofii přibližuje v próze téměř poetické. V další části eseje přejdeme již k současným velkým světovým náboženstvím.

BUDDHISTICKÁ NÁBOŽENSKÁ LITERATURA

Královský syn Gautama Siddharta, řečený Buddha, žil v rozmezí asi 533-asi 293 př. n. l. Hlavní kánonickou knihou buddhismu je „Trojí koš“ (Tripitaka), který se dělí na tři části, z nichž nejdůležitější je „Koš kázání“, rozdělený do pěti skupin („nikájí“): prvé čtyři obsahují kázání a výroky přičítané Buddhovi, pátá jsou různorodá díla jeho žáků. Mezi nimi jsou známé spisy staroindické náboženské poezie, jako „Hymny starších mnichů a mnišek“. Důležitá je i veršovaná sbírka „Dhammapadam“ (= „slovo učení“, rozumněj Buddhovo), do češtiny přeložená jako „Pokladnice moudrých čtení“. Termín „dhamma“ znamená v jazyce páli „řád“, slovo „padam“ = „stopa, slovo, verš“.

V rámci cizokrajné, ale sanskrtem psané mahájánové literatury sem patří ještě „Dokonalá moudrost“, obsahující neobvyklé sůtry, vkládané do úst Buddhovi.

V přehledu významné buddhistické literatury nemůžeme opomenout

moderně pojatý buddhistický katechismus, nazvaný „Dharma“, který nám jasně říká, co je to buddhismus: není to náboženství, je to mravní filozofie. Sinhalští buddhisté neznají pojem „víra“ v našem slova smyslu. Svůj poměr ke svému učení vyjadřují slovem „agama“, což v sanskrtu značí „přiblížení“. Toto pojetí víry nám vnuká otázku, zda vůbec buddhismu můžeme připisovat nějaký „kánon“ v užším slova smyslu.

Považuji za vhodné se zde ještě zmínit o tzv. esoterním buddhismu, aniž bych se chtěl pouštět do jeho hlubší velice nesnadné charakterizace. Omezím se proto jen na vyjmenování třech hlavních spisů: Prvním je „Tribunová sůtra“ šestého patriarchy čchanu Chuej-Nenga, vedoucí k transcendentnímu pochopení Nejvyšší Pravdy (Maháprádžnáparamitá). Dále je nutno zmínit „Diamantovou sůtru“ (mající 300 „šlók“), která vznikla přibližně 500 let po smrti historického Buddha. Kromě obou zmíněných byla do češtiny přeložena i mnohem kratší „Sůtra srdce“. Tímto přehled významné originální buddhistické literatury uzavřeme.

HINDUISTICKÁ SVATÁ PÍSMATA

O nejstarším protoindickém náboženství, rozvíjeném v údolí Pandžábu (Pětiřčí) v Harappě a v Mohendžo-Dáro původními neindoevropskými obyvateli tmavší pleti, nemáme prakticky žádné podrobnější informace. Proto svůj popis zahájíme indoevropany, příšedšími ze Střední Asie v několika vlnách přes pohoří Hindukuš do Paňdžábu v blízkosti řeky Indu. Měli světlou pleť a později obsadili Indii celou. Jejich smíšením s původním obyvatelstvem vznikl dnešní typ Inda.

Tito nově příchozí sami sebe nazývali „Áriové“ a jejich náboženská filozofie je shrnuta v rozsáhlém učení, které se nazývá „Védy“ (tj. „soubor vědění, vědy“), které rostlo postupně (autoři jsou neznámí) a bylo v pradávných dobách předáváno z generace na generaci ústně (kněží se mu učili nazpaměť). Teprve po vynálezu písma bylo sepsáno do čtyř velkých knih, které svým rozsahem šestinásobně překračují křesťanskou Bibli. Jsou to: (1) „Rgvéd“ (verše, chvalozpěvy), (2) „Sámavéd“ (písňe, nauky o melodiích), (3) „Jadžurvéd“ (obětní výroky, obětní formule), (4) „Atharvavéd“ (magické formule). Základní texty Véd byly postupně doplňovány a vysvětlovány výkladovými díly, z nichž na poli filozofie jsou nejvýznamnější „Áranjaky“ (tj. „lesní texty“, meditace určené především pro poustevníky) a „Upanišady“ (tj. „nauky pro přisednuvší“, filozofie probíraná na shromážděních, často na dvorech vladařů, rádžů a mahárádžů), které

měly esoterní ráz.

Hinduistické nauky ovlivnily západní země svojí „biblí“, zvanou „Bhagavadgíta“ (= „Zpěv Vznešeného“), ale hlavně učením „Upanišad“ (= tajných nauk pro přísednuvší). Slovo „upanišada“ je odvozeno z „upa“ = blízko a „sad“ = „sedět“, znamená tedy nauku, určenou těm, kteří sedí „poblíž Mistra“, tedy nauku tajnou, přístupnou jen zasvěceným. Schopenhauer o Upanišadách řekl: „Je to ta nejděčnější a nejvíce povznášející četba, jakou je vůbec možno najít. Byla útěchou mého života a bude též útěchou mého umírání“.

Vznešené nauky Upanišad (např. „Átman je Brahman“, „Já jsi Ty“, nebo líčení „Míru Věčnosti“ jako „Sat, Čit, Ánanda“ = „Existence, Vědomí, Blaho“) ovlivnilo nejen autora této eseje při formulaci idejí jeho „Náboženství Moudrosti“, ale i řadu jiných poutníků na duchovní cestě zde v Unitarii. Jinak však hinduistický polytheismus u nás žádné nadšení nevyvolává.

Po popisu hlavních kanonických spisů hinduismu je nutno uvést, jaké ohlasy vyvolal v prostředí svého vzniku. Jedním z nich byl buddhismus, jehož kanonický přínos byl komentován v předešlé kapitole. Zde bych chtěl nyní uvést zejména džinismus a sikhismus.

Zakladatel džinismu „Mahávira“ (= „Velký hrdina“), přezdívaný jménem „Džina“ (= „Vítěz“), žil v letech asi 540-549 nebo 599-468 př. n. l. Prý dosáhl osvícení. Podstatou džinismu je „nenásilí“ („ahinsá“), vztahované na všechny tvory i tvorečky. Texty tohoto náboženství byly však v písemné podobě zachyceny až mnohem později, v 5. st. n. l.

Zakladatel podstatně mladšího sikhismu Guru Nanáh se narodil v Paňdžábu nedaleko Lahoru v r. 1469 n. l. Po létech meditací byl osvícen a jeho učedníci se nazývali „sikhové“ (což znamená „ti, co se naučili“). Po jeho smrti v r. 1593 n.l. nastoupila do vedení řada dalších guruů a soubor jejich více než 1400 stránek textu vytvořil posvátný spis „Granth Sáhíb“. Desátý guru Gobind Singa z tohoto učení vytvořil militantní náboženství válečníků, nazývané „náboženství krianu“ (tj. „meče“), kteří bojovali proti nadvládě islámu. Tento vůdce prohlásil, že po něm nepřijde na svět žádná jiná osobní autorita, ale že samotná „Kniha“ bude guru. Tak byl vytvořen nový kánon, zvaný „Guru Granth Sáhíb“ a jeho vyznavači chodí nestříhaní (dlouhé vlasy = „kes“), nosí krátké kalhoty („kach“) a meč („kripan“).

Těmito údaji, převzatými z oficiálních textů na internetu, uzavíráme pojednání o hinduistickém náboženství.

HEBREJSKÉ POSVÁTNÉ SPISY

Základem je „Tenak“ (v křesťanství nazývaný „Starý zákon“). Skládá se ze tří hlavních částí: (1) „Tóra“ (což znamená „Zákon, Ukazatel“) představuje u Židů největší autoritu. (2) „Proroci“ a (3) „Spisy“. Tenak byl sepisován postupně mezi 10. až 2. st.př.n.l. zpočátku hebrejsky, později aramejsky. Okolo r. 250 př. n. l. byl v Alexandrii pro Židy v diaspoře přeložen z hebrejštiny do řečtiny (viz „Septuaginta“, která bude blíže popsána v následující kapitole).

Tóra, tj. „Pět knih Mojžíšových“ (řecky „Pentateuch“ = „Pětidílka“) je pro Židy hlavní složkou jejich Svatého písma. Určuje morální a rituální předpisy. Skládá se z těchto částí: (1) „Genesis“ („Kniha zrodu“) líčí stvoření světa i lidí a příběhy praotců. (2) „Exodus“ („Vyjití“) popisuje vyvedení Židů z egyptského otroctví a ohlášení desatera. (3) „Leviticus“ („Kniha kněžská“) určuje obětní a obřadní předpisy. (4) „Numeri“ („Čísla, Výčty“) uvádí sčítání Izraelců a putování k hranicím zaslíbené země. (5) „Deuteronomium“ („Druhý zákon“) opakuje Jehovovy příkazy formou Mojžíšovy předsmrtné řeči. Tenak však obsahuje ještě dalších 34 menších příspěvků (žalmy, prorocství aj.), které zčásti moralizují (např. „Kazatel“, „Job“), zčásti mají význam duchovní, zčásti jde o milostnou poezii („Píseň písní“ čili „Píseň Šalamounova“).

S ohledem na vznik křesťanství, které Tenak převzalo do své Bible formou „Starého zákona“, se Hebrejci potřebovali od křesťanů nějak kano-nicky odlišit. A proto začala vznikat další judaistická náboženská literatura. Po Tóře byla sepsána „Mišna“ (což jsou spisy nábožensko-právního obsahu, je to sbírka ústní tradice výkladu Tóry) a na ni navazují texty „Talmudu“ (hebrejsky „Učení“). Známe dva: „Jeruzalémský“ byl uzavřen asi ve 4. st.n.l. a „Babylonský“ asi v r. 520 n. l. Jimi se judaismus odlišuje od mezitím vzniklého křesťanství. S tím souvisí následující náboženské pří-stupy či texty: „Halacha“ (hebrejsky „Chození“) je původně ústní, později v Talmudu a v Midraších písemně zachycená tradice výkladů Tenaku formou závazných zákonných ustanovení, přičemž „Midraš“ (hebrejsky „Výklad, Výzkum“) jsou židovské výklady starých textů Tenaku. Nutno ještě vysvětlit pojem „Hogada“ (hebrejsky „Vyprávění“) což jsou původně ústní, později písemně zachycené výklady Tenaku formou příběhů, a pojem „Gemara“ (hebrejsky „Doplnění“), což je – jako druhá část Talmudu – sbírka výkladů a doplňků k Mišně. Z těchto údajů je patrné, že hebrejská nábo-

ženská literatura je dost složitá.

Při popisu židovské posvátné literatury nemůžeme opomenout ani mystiku, tj zejména kabalu a chasidismus. „Kabala“ (hebrejsky „Tradice“) je tajné židovské esoterní učení, jehož hlavními posvátnými knihami jsou „Séfer Jesíra“ (= „Kniha Stvoření“) z 9.st.n.l. a zejména „Zohar“ („Záře“) ze 13.st. n. l. V pozdějších dobách byla kabala využívána ke kouzelnictví formou magie pod označením „kabala praktická“. Sem můžeme zařadit i legendu o Golemovi, kterého měl podle židovské pověsti v r. 1500 n. l. stvořit proslavený pražský rabín – kabalista Löw ben Bacael.

„Náboženský existencialista“ a rakousko-polský žid Martin Buber (1878-1965) je znám jako představitel chasidismu. Hebrejský výraz „chasidim“ („zbožní“) označuje židovské náboženské hnutí, které vzniklo kolem r. 1750 na Ukrajině a v Polsku. Je neseno hlubokým náboženským citem a touhou po Bohu. Ponoření v modlitbě a myšlenka sjednocení a smíření Tvůrce se světem a tvorstvem připomínají křesťanskou mystiku. Buber vydal čtyřsvazkový sborník „Dialogický princip“ (1973), jehož prvé dva spisy se nazývají „Já a Ty“ a „Rozmluva“. Vnitřní setkání s druhým člověkem je pro Bubera pouze odleskem setkání s Bohem, rozmluvy s ním. Prodloužené linie vztahu se protínají ve věčném Ty. Podstata snad každého náboženství záleží pro Bubera v tom, že je možný – přes nekonečnou propast mezi oběma – rozhovor mezi Bohem a člověkem.

Tímto uzavíráme přehled význačné hebrejské náboženské literatury a přecházíme k posvátným spisům křesťanství, které se z hebrejského náboženství vyvinulo.

KŘESŤANSKÁ BIBLE

„Bible“ (z řeckého „biblia“ = „knihy“) je soubor spisů, tvořících věroučný základ, o nichž křesťanské církve věří, že jsou Bohem inspirovanou normou víry a života a že obsahují pravdu Bohem zjevenou. Nejvýznamnější překlad celé Bible je latinský spis „Vulgata“ z 5.st.n.l., který tvořil předlohu pro překlad do jiných jazyků. Nejznámější český překlad je „Bible Kralická“ z let 1579-93.

Jak známo, křesťanská Bible sestává ze souboru dvou spisů: „Starého zákona“, převzatého z výše popsaného židovského náboženství (psaného původně hebrejsky, později aramejsky) a z nově vytvořeného „Nového zákona“ (psaného ve svém celku v řečtině). Obsah „Starého zákona“ byl popsán v předešlé kapitole. Nyní budeme převážně komentovat jen „Nový

zákon“. Je to svod nejstarší křesťanské náboženské literatury, který vznikl v 1. až 2. st. n. l. Byl několikrát přepracován a modifikován. Je to soubor spisů několika různých autorů.

Učení Ježíše Nazaretského – Krista je obsaženo v Novém zákoně, zejména ve čtyřech „evangeliích“ (řecky „euangelion“ = „dobrá zpráva, radostná zvěst“). Ta podávají svědectví o životě, učení, činech, smrti a vzkříšení Ježíše Krista. Jsou to: (1) „Evangelium podle Matouše“ (které vznikalo v prostředí židovských křesťanů patrně v 80. letech 1. století). (2) „Evangelium podle Marka“ (které bylo sepsáno žákem apoštolů asi v 60. letech 1. století). (3) „Evangelium podle Lukáše“ (bylo napsáno asi v 70. letech prvního století vzdělaným křesťanem řeckého původu, snad průvodcem apoštola Pavla). Tato tři evangelia se shodují v rozvrhu látky i ve slovních formulacích a proto se nazývají „synoptická“. (4) Čtvrté „Evangelium podle Jana“ pochází z konce 1. století a uvádí řadu témat, která se v synoptických evangeliích nevyskytují. Na evangelia navazují „Skutky apoštolů“ a 21 „Listů“ („epištol“). Nový zákon uzavírá „Zjevení Janovo“. To je snad historicky nejstarší část Nového zákona. Uvádí různá mystická a fantastická líčení – „Apokalypsu“ (řecky „odhalení, zjevení“). Ta popisuje děsivé události (bitvu „armagedon“), které nastanou na konci dějin, ale nezabrání, aby Bůh nenastolil svou osobní světovládu. V celku Nový zákon je souborem 27 řecky psaných spisů, vzniklých v křesťanském prostředí v průběhu druhé poloviny 1. st. a pojatých v druhé polovině 2. st. do kánonu.

Po popisu Nového zákona se musíme v několika poznámkách vrátit ještě ke Starému zákonu. Podle Dr. Blahoslava Hrušky francouzský lékař Jean Astruc r. 1753 objevil v knize Genesis několik rozdílných pramenů. Všiml si, že Boha označují v hebrejském textu hned dvě slova – „Jahve“ a „Elohim“. Prohlásil prameny, užívající jména „Jahve“, za starší jahvistickou (nebo také judskou) jazykovou vrstvu, za mladší pak označil vrstvu elohistickou. Domníval se o ní, že je efraimská... Německý profesor Julius Wellhausen o století později vydělil ještě tzv. „Kněžský kodex“ a tvrdil, že Starý zákon vznikl jako soubor příruček, používaných při obřadech v chrámu. Oba jmenovaní badatelé patří k zakladatelům textové kritiky Bible. Bratrští kněží z Kralic na Moravě zavedli již před čtyřmi sty léty výrazy „Bůh“ (Jahve) a „Hospodin“ (Elohim), aby odlišili různá boží jména.

Nyní je nutno vysvětlit, co je to „Septuaginta“ a co to jsou „deuterokanonické knihy“. „Septuaginta“ (latinsky = „sedmdesát“) je řecký překlad

Tenaku (Starého zákona) z hebrejštiny do řečtiny, pořízený ve 3. a 2.st. př.n.l. v židovské diaspoře v Egyptě. Podle legendy na tom pracovalo 70 židovských učenců na ostrově Faru u Alexandrie. Oproti palestinskému kánonu obsahuje navíc deuterokanonické knihy. Septuagintu užívala vznikající křesťanská církev.

„Deuterokanonické knihy“ (řecky „deuterus“ = „druhý“) jsou knihy obsažené v Septuagintě. Reformace je neuznala za Bohem inspirované a závazné, římskokatolická církev je na Tridentském koncilu r. 1546 prohlásila za nedílnou součást biblického kánonu.

Asi půl tisíciletí po křesťanství vstoupilo na scénu nové náboženství, které se ve světě neobyčejně rychle šíří a které leckde vyvolává velké nesnáze. Je to islám, jehož Svatému Písmu je věnována následující kapitola.

KORÁN A SVATÁ PÍSMATA ISLÁMU

V 6. st. se v arabském městě Mekka narodil velký prorok Mohamed (Muhammad, asi 570-632), arabský náboženský myslitel a zakladatel „islámu“ (arabsky = „oddání sebe Bohu“). Původně to byl vůdce karavan a obchodník z arabské Mekky, který pod vlivem mystických prožitků a zjevení se (asi v r. 610) prohlásil za proroka jediného boha Alláha a začal hlásat nové monoteistické náboženství bez model – islám. Po konfliktu s bohatými měšťany musel (v r. 622) se skupinou „přívrženců“ („muslimů“) odejít z Mekky do Medíny (tento přechod se v islámském náboženství nazývá „hidžra“ a považuje se za východisko islámského letopočtu). Tam zorganizoval „muslimskou obec“ („umma“) militantního rázu a postupně si podrobil značnou část Arábie. Svou kazatelskou činnost rozvíjel asi 20 let. Byl dvakrát ženatý, ale zemřel bez mužského potomka. Jeho hrob v Medíně se stal poutním místem.

Tradované výroky Mohameda byly až po jeho smrti shrnuty do posvátné knihy islámu – „Koránu“ (arabsky „al-Qur‘án“ = „přednášení, čtení“). Ten je rozdělen do 114 kapitol („súr“) a jeho oficiální forma vznikla v letech 651-656 redakcí zápisků i ústní tradice. Byl přeložen i do češtiny. Korán popisuje i řadu prvků z židovského Starého zákona, z tradice křesťanské, ale i z některých učeních zoroastrismu. Je to prvá písemná památka arabské kultury. Jeho učení se stalo jedním z východisek arabské vzdělanosti.

Korán je soubor arabsky psaných nábožensko-dogmatických, mytolo-

gických a právních materiálů. Jeho kapitoly jsou většinou označeny jako „mecké“ (tj. z města Mekky), jen poslední jsou „medinské“ (podle města Mediny). Význam slova „muslim“ je „odevzdat se do vůle Boží“. Podle mystického učení islámu Korán však nebyl lidmi sepsán, nýbrž existuje věčně (uložen pod trůnem Alláhovým) a Mohamed je lidem jen „zjevil“. Ve skutečnosti jsou základem Koránu zápisy různých Mohamedových výroků obsahu bohoslužebného, mravního i právního, inspirované knihami jiných náboženství, např. hebrejského, křesťanského, ale i zoroastrovského aj. Tyto výroky byly koncem r. 650 kanonizovány a sestaveny v jednotnou knihu, která však byla dále průběžně doplňována a opravována. Teprve v 8.st. byl kanonizovaný spis ustálen a schválen.

Vedle Koránu existuje v islámu i další náboženská kniha „Sunna“ (arabsky znamená „zvyk, tradice“). Původně to byly ústně tradované výroky a skutky Mohameda a jeho prvních následovníků, později z nich byl vytvořen písemný soubor právních a morálních předpisů, který vedle Koránu představuje hlavní normativní knihu islámu. Ze Sunny byla odvozena „šaría“ (arabsky „pravá cesta, způsob nazírání“), vytvořená v 7.-12. st., což je souhrn právních norem, principů a zásad chování, náboženského života a jednání muslimů, které hlásají poslušnost vládě, trpělivost, pokoru, ale i nenávisť k jinověrcům včetně „svaté války“ (arabsky „džihád“ – podle Koránu „boj proti nevěřícím“). Podle našeho pojetí právo šaría obsahuje některé prvky na středověké úrovni. Stoupenci Sunny („sunnité“) představují v islámu většinový proud, který často vchází i do krvavých konfliktů s menšinovými „šííty“.

Nyní islám opustíme a věnujeme se problematice, jak odlišit pravé Posvátné Písmo od nepravého. To budeme řešit v následující kapitole.

JAK BYL ROZLIŠOVÁN KÁNON OD APOKRYFŮ

„Kánon“ (řecky = „pevně stanovené pravidlo, předpis, norma“) je církevně uzákoněná soustava víry, dogma, nebo obřad. Je to také článek náboženského práva a zejména soubor spisů, uznávaných církví za pravdivé a pravé (jako jsou např. evangelia nebo celá Bible). Od tohoto termínu je také odvozeno slovo „kanonizace“ („svatořečení“).

„Apokryf“ (řecky „apokryfos“ = „skrytý, utajený“) je přeneseně nepravý nebo podvržený spis. Římskokatolická církev tak označuje spis, který nebyl pojat do kánonu Starého nebo Nového zákona, ačkoliv má podobný obsah (např. „Kniha Henochova“ nebo „Tomášovo evangelium“).

Kdesi jsem četl (zdroj si již nepamatuji), jak katolická církev řešila otázku, která z široké nabídky evangelií mají být zařazena do kánonu a která mají být odmítnuta. Prý použila jednoduchého postupu: kněží texty knih vložili do koše a jeho obsah v chrámu vysypali na okraj stupně, na němž byl postaven oltář. Knihy, které zůstaly na stupni této podesty, byly převzaty do kánonu, spadlé byly zavrženy. Jestli je to pravda, to nevím, nechci tomu ani moc věřit. Myslím si totiž, že máme inteligentnější možnosti, jak to řešit (věcný rozbor obsahu textu a historie jeho vzniku s přispěním vyvinuté intuice, kterou by měli mít takovou úlohou pověřeni znalci), což by badatele nasměrovalo k poznání pravdy.

ÚLOHA SVATÝCH PÍSEM V HISTORII VÝVOJE LIDSTVA

Svatá Písma hrála ve vývoji lidstva velmi významnou a nezastupitelnou roli. Vytvářela ideová centra, kolem kterých se sdružovala vznikající skupiny věřících a vedla tak ke vzniku náboženství a církví v užším slova smyslu. V počátcích křesťanství svou ideologií vedla k zakládání klášterů, což svého času byla osvětová centra nejen pro výklad víry, ale sloužila i k výcviku a školení věřících pro praktický život. Některá Písma (např. u Arabů Korán) se stala dokonce základem vzdělanosti celých etnik.

Svatá Písma v dávných dobách plnila i didakticko-pedagogickou úlohu: člověk v nich viděl hlavní (prvotní) výklad zákonitosti a řádu ve světě (samozřejmě na úrovni tehdejších znalostí). Viděl v nich také vyjádření smyslu života a norem morálky.

Člověk však neměl ke Svatým Písmům vždy jen obecně humanistický přístup: dobyvatelé ničili Svatá Písma porobených národů a nahrazovali je svými. Katolická církev svého času bránila i šíření textu Bible. S jejím učením se měli věřící seznamovat jen prostřednictvím kázání kněží (aby tak nemohli poznat, jak zásadně se církev ve své praxi liší od biblických ideálů).

Přes tyto vážné deformace můžeme objektivně prohlásit, že Svatá Písma sehrála v historii vývoje lidstva velice pozitivní roli a na poli kultury inspirovala umělce k nádherným dílům.

SOUČASNÝ VÝZNAM STARÝCH SVATÝCH PÍSEM

My dnes v tzv. „západním světě“ – na počátku třetího tisíciletí – prožíváme období náboženské a s ní spojené etické krize. Ortodoxně nebo do-

konce otrocky fundamentalisticky či dogmaticky pojímaná církevní učení ztrácejí na své přesvědčivosti, dochází k sekularizaci (zesvětštění, odcírkňování), k čemuž přispívali i určití církevní představitelé dlouholetým utajováním deviací některých nehodných kněží a rozvíjením nesmyslného boje proti antikoncepci přemnožujícího se lidstva. Ale nejsou to jen etické příčiny, velkou úlohu hraje i rozvoj vědy a filozofie, které se v důsledku narůstající vzdělanosti rozcházejí s překonanými dogmaty.

Jako příklad citujme našeho filozofa: O současném církevním učení se velmi skepticky vyslovil i Tomáš Garrigue Masaryk (1850-1937): „Rozum, vyškolený přesnou vědou, nemůže již přijmout učení teologická v době, kdy pokročilejší teologové sami poznávají, že ztratili svému učení základ, že není zjevení v učení a že není zjevení v praxi, totiž že není zázraků a ovšem že zjevení a zázraků nikdy nebylo“. A dále píše: „To, co Bible a církve doslova hlásají, a to, co hlásá věda, se nedá sloučit. To jsou dva světy, dva světy různé. Dám obecně známý příklad. Někteří teologové dělají koncese vědě a speciálně darwinismu, vykládajíce v Genesi dny stvoření jako nekonečné věky. Avšak ten, kdo psal Genesi, bral to doslova, a hlavně celý jeho názor na svět byl jiný než názor moderního evolucionisty: duch Genese je jiný než pojmy Darwinovy nebo Spencerovy. A o tohoto ducha, o ten směr, o ten celkový názor běží, nikoli o slova. Takový výklad Písma a církevního učení se stává chytráctvím a jesuitismem“. K tomu bych z hlediska Náboženství Moudrosti dodal toto: I kdyby „dny stvoření“ byly míněny jako velmi dlouhá období, celý sled a popis těchto událostí v Genesi se naprosto rozchází s vědou. Biblické představy o stvoření světa svým pojetím odpovídají mentalitě dávných primitivních pastevců, kterým byly určeny, a nechápu, jak těmto báhorkám může současný vzdělaný člověk ještě dnes věřit.

O nápravu se pokusila řada novodobých i nábožensky orientovaných myslitelů. Uvedme např. arabského filozofa a umělce Kahliha Gibrána (nar. 1883) z Libanonu a verše jeho „Proroka“ (do češtiny přeloženého brněnským unitářem Dr. Borisem Merhautem a jeho ženou Eliškou), které nám představují Boha v mnohem krásnějším a pravdivějším poetickém podání, než mnohé církevní kánony. Jiným příkladem je „baháismus“, což podle internetu je hnutí, založené v 2. polovině 19. st. n. l. v Iránu Bahá'ú'lláhem, žákem náboženského revolucionáře jménem Bába. Bahá'ismus ve snaze vytvořit nový typ univerzálního nedogmatického náboženství se snaží spojit doktríny největších světových náboženství v učení, zavrhu-

jící veškeré duchovenstvo a veškeré náboženské obřady. Bahá'ísté vybudovali na svých památných místech (nyní v Izraeli) – jako základnu pro šíření tohoto učení – „Světový dům Spravedlnosti“ a jejich „kánonem“ je „Bahá'í Písmo“.

Čechoamerický unitář Dr. Ladislav Štolfa ve svém spisu „Za novým náboženstvím“ (který vydala Unitaria v r. 1927) o tomto tématu napsal: „Peršský filozof Abdul Bahá (1844-1914, syn zakladatele bahá'ismu – údajně posledního zjeveného náboženství a pokusu o „univerzální náboženství“) pravil: Varuj se předsudku. Dobré jest světlo, ať si v jakékoli lampě hoří, krásná jest růže, ať si v kterékoli zahradě kvete. Týmž třpytem září hvězda, ať svítí od východu nebo od západu. Proto oči naše vždy otevřeny jsou novému poznání, uši naše ochotny jsou vyslechnouti jakékoliv tvrzení a srdce naše přijímá pravdu od každého a v každý čas“.

Naši zakladatelé Dr. N. F. Čapek a Dr. K. Hašpl také uvažovali o možnosti vytvoření jakéhosi pokrokového „univerzálního náboženského kánonu“ tím, že by z věroučných spisů různých světových náboženství vybrali významné nadčasové partie a ty spojili v univerzální celek. K tomu však nedošlo. Avšak naše současná náboženská obec zcela neopustila podobnou orientaci. I nyní se na půdě pražské Unitarie formulují these doktríny, míněné jako příspěvek ke vzniku takového univerzálního nedogmatického necírkevního tolerantního postmoderního náboženství, blízkého vědeckému poznání.

„ŽIVÁ BIBLE“ ČESKÉHO UNITÁŘSTVÍ

Víra založená na zázracích (ergo na nadpřirozeném zjevení) musí mít pevnou stavbu základů, aby zázrak, který se odehrál v minulosti, nemohl být relativizován a nově interpretován. To je jeden z důvodů, proč bývá text prohlášen za posvátný a uzavřen do kánonu, který dále není možno obměňovat.

N. F. Čapek, který ve dvacátých letech minulého století začal s šířením organizovaného unitářství v Československu, vycházel rámcově z unitářství amerického, které však v době Čapkova pobytu v USA bylo masivně ovlivněno humanismem (mnoho signatářů humanistického manifestu byli unitářští duchovní). Čapek vznikající syntézu amerického unitářství a humanismu dobře pochopil a svým bytostně širokým záběrem k tomuto základu přidal i mnohé další zdroje (důraz na širší ekumenu, humanitní psychologii, alternativní duchovní směry a mystiku), čímž vzniklo české unitářství jako unikátní svébytný duchovní směr. Nicméně i zde zůstává otázka autority, kde někdejší překonaná autorita tradice a bible je nahrazena autoritou novou. Bibli byla odebrána její posvátnost, a její kvalita, význam a potřebnost jsou poměřovány autoritou empirického poznávání, rozumu, racionality. Je to zřejmé: máme-li k dispozici možnosti objektivního pohledu na bibli, proč jich nevyužít, jen proto, že jakási skupina lidí kdysi tento soubor textů uzavřela do kánonu?

Pro české unitářství je příznačný nezaujatý pohled na bibli, uznávání stejného významu i jiných textů. Textů, ve kterých se obrazně řečeno projevil Bůh (tzn. ve kterých nacházíme pravdu) je mnoho v závislosti na moudrosti autorů a bystrosti čtenářů. Na to navazuje další myšlenka, se kterou české unitářství v dobách svého rozkvětu pracuje – tak zvaná unitářská „živá bible“. Hovoří o ní již v roce 1925 N. F. Čapek ve své knize Nová brázda:

77. Jaký význam má bible?

Pozorné studium bible ukazuje, že jest ona knihou lidskou, neboť nese všechny stopy lidských křehkostí a omylů, fanatismu náboženského a vý-

voje od nižšího k vyššímu. V bibli jsou obsaženy velmi vzácné perly náboženského myšlení a citění starodávného židovského, vedle jiné četby, která zdaleka nedosahuje mravní úrovně dobrých českých nebo jinojazyčných náboženských spisovatelů.

(V V. Moj. 21:18-21 uvedeno jako boží přikázání ukamenovati neposlušné děti bez výslechu a soudu na pouhé nařknutí rodičů. Co tenkrát měli Židé za boží přikázání, dnes nazýváme zločinem.)

78. Co je živá bible Svobodného Bratrství?

Jest to výběr nejlepších statí z bible a z veškeré náboženské literatury všech dob a národů.

79. Proč se jmenuje živá?

Protože je možno jednotlivé stránky s dobrým čtením kdykoliv vyjmouti a nahraditi lepšími a životnějšími.

80. Jaký je rozdíl mezi starou a novou biblí?

O staré platilo: „Co je v bibli, to je pravdou.“ O nové platí opačně: „Co je pravdou, to je biblí.“ Proto člověk v duchu Svobodného bratrství nelpí na žádné tradici jako posledním slovem o nějaké pravdě, nýbrž ptá se, co je dnešním výsledkem odvěkého hledání a bádání lidstva a věčným jádrem všech tradic.

Velmi zajímavou souvislostí zde je americký unitářský duchovní Ralf Waldo Emerson, který totéž navrhoval již téměř o sto let dříve: „Vytvoř si svou vlastní bibli. Vyber a shromáždí všechna slova a věty, které tě při čtení zasáhly jako hlahol trubky Shakespeara, Seneky, Mojžíše, Jana a Pavla.“ (Deníky, červenec 1836) Bohužel se zatím nepodařilo prokázat, zda se jedná o paralelní nápad Čapka a Emersona, anebo zda Čapek tuto myšlenku od Emersona převzal. Čapek toto nikde nezmiňuje, jediným vodítkem se zdá být článek „Živá bible“ s Emersonovými citáty. (CC XIII, 1935, 124-125) Odkazy na unitářskou „živou bibli“ se pak objevují v průběhu let u různých dalších autorů (např. „Bible a válka“, CC VIII, 1930, 27; Jaroslav Stahl: „Má cesta k unitářství – V. Bible“, CC IV 1. pololetí, 1948, 49-55; Otakar Kunstovný: Náboženství dnešního člověka, 43; Jaroslav Šíma, ed.: Tvůrčí náboženství, 58).

Jaký význam má židovsko-křesťanská bible pro nás jako unitáře dnes?

Naše východisko je podobné jako v dobách našeho vzniku: je to cenný dokument ať už po stránce historické, literární, symbolické nebo duchovní. Nicméně bibli chápeme jako soubor textů různé úrovně, které posuzujeme samostatně a v patřičném kontextu. Skutečnost, že skupina lidí sestavila bibli do podoby uzavřeného kánonu, pro nás velký význam nemá. Texty vynechané jsou pro nás stejně cenné, jako texty zařazené do bible. Vždyť např. evangelium podle Marie, Tomáše nebo nově nalezené evangelium podle Jidáše jsou dalším proudem světla do života Ježíše. Biblické texty stavíme na roveň jakýmkoliv dalším textům světových náboženství, jako jsou vědy, korán, bhagavadgíta atd. A hlavně souhlasně přitakáváme N. F. Čapkovi: „Co je pravdou, to je biblí.“ Nacházíš pravdu v Exupérym, Tolstém, Seifertovi? Pak to je tvou biblí. Anebo řečeno přesněji, je to částí tvé osobní živé bible. A myšlenky, kterými žije naše unitářské společenství, to je naše společná unitářská živá bible.

Kráčeno z původního článku
„Unitářský étos:bible a svatá písma“, UL 2008-11

UDÁLOSTI, KOMENTÁŘE

BIBLE DO NEPOHODY

Chystáte se na vodu, na trampování v lese, nebo někam, kde povětrnostní podmínky budou nejisté? A chcete mít s sebou bibli? Pokud ano, pak se jistě budete těšit z jejího nového vydání, které bude natištěné na speciální vodě odolný papír. Bude to další z řady alternativních biblických vydání. Již teď máte možnost si opatřit bibli v obalu z džínoviny, maskáčoviny, s obalem na zip, dokonce i v speciální edici pro vojáky s heslem Duchovní služby Armády ČR Veritas Domini Vincit (Pravda Páně vítězí).

PRAHA STŘEDEM POZORNOSTI SVĚTA

V Praze jsme byli svědky setkání představitelů dvou světových velmocí, kteří se v naší zemi sešli, aby podepsali novou smlouvu, která obě země zavazuje se snížit počty svých strategických jaderných hlavic. Praha a s ní celá naše země se rázem stala středem pozornosti celého světa, a třebaže jsme tuto chvíli slávy zaplatili desítkami milionů korun, vyplatilo se nám to, mít takovou čest, říkají někteří. Druzí říkají, že tato celá akce byla spíš divadlem pro potěchu oka k navýšení prestiže ředitelů zeměkoule. Inu, vyberme si.

Toužíme po pravdě. Toužíme porozumět hloubce noční oblohy, která na nás dýchá rozměrem nekonečna. Toužíme pojmut do svého života zdroj bytí, esenci jsoucna.

Hledáme tam, kde se dají nalézt velké pravdy, ale také třeba i jen zrnko nových pravd: v rozhovoru s přáteli, v naslouchání těm, vůči kterým máme důvěru, že nás mohou inspirovat, hledáme také v zápisech, které už po stovky nebo i tisíce let hovoří k těm, kteří jsou ochotni naslouchat slovu poznání.

Hledáme v posvátných písmech, která člověk sepsal, aby předal poznanou moudrost. Když listujeme stránkami starých knih, cítíme vděčnost a úctu vůči těm, kteří se snažili zachytit své poznání pravdy. A třebaže někdy shledáváme, že jejich slovo k nám už nepromlouvá, protože naše poznání pravdy je dál, anebo jeho jazyk zkrátka nemá sílu nás oslovit, přece jsme mu vděční.

Hledejme pravdu dál všude tam, kde ji tušíme. Ale nelpěme nikdy na místě, kde ji nacházíme, nelpěme na jejím zdroji, ať je to duchovní mistr nebo posvátné písmo. Rozjímejme a respektujme se navzájem v naší rozdílnosti, neboť je mnoho cest směřujících k témuž cíli.

-ps-

ZÁRODEK KRÁSY V OŠKLIVOSTI

Autorka neznámá

Prosila jsem Boha o trochu krásy. Aby do mého života přišlo něco krásného, aby moje srdce bylo potěšeno. A kde jinde najít radost, než v kráse? Modlila jsem se tedy k Bohu, pro potěchu srdce, pro krásu.

Bůh mě obdaroval. Ale jinak, než jsem si představovala. Na místo něčeho krásného jsem dostala – šedý kaktus. A mezi jeho pichlavými ostny lezla ohavná housenka. Byla jsem zklamána, tohle jsem skutečně nečekala. Tak takhle Bůh naslouchá modlitbám?

Druhý den, když jsem se probudila, pohlédla jsem s úžasem na kaktus. Zářil nádherným květem. A na jeho vrcholu vznešeně seděl pestrobarevný motýl. Byla to krása nad krásu.

Zastyděla jsem se. Je to tak. Kolikrát jsem byla příliš přizemní a netrpělivá, a nepřipouštěla jsem si, že všechno má svůj čas? Kolikrát jsem už v životě nedokázala spatřit zárodek krásy v ošklivosti? Kolikrát jsem pohrdala něčím, co v sobě neslo potenci zázraku?

LETEM UNITÁŘSKÝM SVĚTEM

ÚPRAVY V ORGANIZACI AMERICKÝCH UNITÁŘŮ

Unitářka Olga Flores, o které jsme v minulosti již na stránkách Unitářských listů vícekrát psali, pokračuje ve svém úsilí o nastolení spravedlnosti v Bolívii. Momentálně hlavní důraz klade na uvolnění a zveřejnění zápisů o zneužívání lidských práv bolivijskou armádou. Olga organizuje veřejnou podporu k naplnění soudního rozhodnutí, které by mělo umožnit, aby zvláštní vyšetřovatel Milton Mendoza mohl prozkoumat „zmizení“ dokumentů během vlády Garcia Mezy.

POCTA ELE BHATTOVÉ

Mírová nadace Niwano, založená japonskou Rissho Kosei Kai (budhistická organizace příbuzná unitářům), vybrala Indku Elu Ramesh Bhattovou k udělení ocenění za rok 2010. Ela Ramesh Bhattová je zakladatelkou asociace (Self-Employed Women 's Association – SEWA), která zorganizovala 1 200 000 indických žen v sociálním hnutí. Jejich organizace nachází cesty k boji s chudobou, útlakem a nespravedlnostmi. SEWA je partnerskou organizací unitářského programu UU Holdeen India, který se soustředí na podporu sociálních projektů v Indii.

ZPRÁVY Z ÚSTŘEDÍ NSČU

Tento měsíc řešilo Ústředí NSČU řadu problémů. Některé jsou dlouhodobé, jako např. oprava vodovodních rozvodů v Anenské ulici 5 či pronájem bytů na téže adrese. Jiné jsou poměrně nové – v současnosti tak např. jednáme se spoluvlastníky provozovny Zlatý strom v Karlově 8 o problému hlučnosti jejich hudebních produkcí, které trvají do pozdních nočních hodin a obtěžují naše nájemníky. Se souhlasem ÚSS NSČU jsme přemístili venkovní nástěnku NSČU z levé na pravou stranu vchodu do budovy NSČU v Karlově ulici 8 a chystáme její zvýraznění novou malbou na okolním zdivu. Nadále probíhá policejní vyšetřování krádeže 3 obrazů z budovy NSČU v Karlově ulici 8. NSČU mají být Policií ČR brzy vráceny 2 obrazy, které se našly. Jde o obrazy malíře Miloše Kurovského. Třetí obraz se (alespoň zatím) nenašel.

Mirek Katzl, vedoucí tajemník

DĚTSKÁ STRÁNKA

Tak už máme jaro v plném proudu a hladí nás na duši. Hnedle na nás trochu sprchne, hned nás slunko osuší. Ptáci pějí svoje trylky, mají poetické chvílky.

Tak jako my. Ladislav Pivec nám poskytl pro potěchu hned několik básní, a dokonce dvojjazyčně. Nakonec jsem vybrala tu, která má jaro přímo v názvu, přestože tematicky by jich k oslavě jara pasovalo více. Tak se můžeme oddat jarní spršce veršů.

Jarní déšť

Ladislav Pivec

Kapalo na Madlu
kapalo na Zdeňku
nemáš paraple?
Zmokneš holenku

Teď káplu na Jirku
nevadí
sluníčko za chvílku vysvitne
ten si poradí

Vítek přispěl svou básničkou, která je v podstatě velmi účelová. Od zeleného čtvrtka skládal svou koledu, se kterou vyrazil po širém okolí a věru sklízel pěknou nadílku. Do košíčku se mu ani všechno nevešlo, a tak vyrazil na dvakrát. Jeho báseň – koleda se jmenuje:

Slepice

Vítek Hosenseidl

Ko ko ko ko dák,
prý žil jeden pták
a byla to slepice,
co snášela kraslice.

Pomlázkou Vás pomladím,
jenom trošku – pohladím.
Ještě přidám jednu radu,
že rád taky čokoládu

Pavlíňka se zhostila své role děvčete naprosto úžasně, a když jí pánové řekli, že jdou motat pomlázky, ať ona umotá nějaká ta vajíčka, ani nemrkla a opravdu je umotala. Tady spíš je omotala barevnými bavlnkami, takže vznikla usměvavá holčička s červenou čapkou (pro tatínka) a slepička (pro brácha). Její básnička celkem vystihuje její optimismus i radost z jara a slunečního svitu. Tady je

Jarní sluníčko

Pavla Hosenseidlová

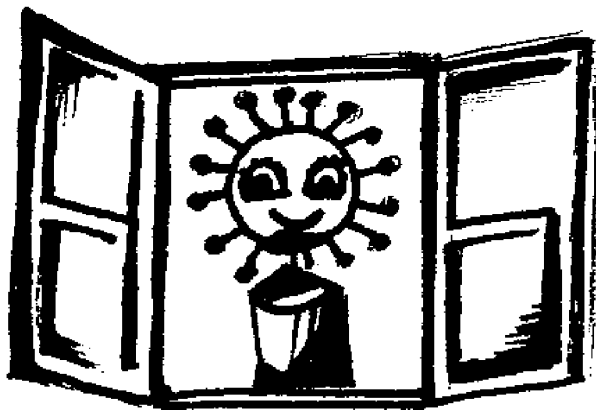
Sluníčko už svítí
a roste i kvítí.
Tráva je dávno krásně
zelená,
už zmizela sněhová peřina.
Je to krásné žití,
když to slunce svítí.

Příspěvky ostatních jsou jistě taky inspirovány jejich zážitky, které mi nepřísluší nijak komentovat, a tak se jen pokochejme.

Provolání ke Slunci

Vilém Kroužný

Tak je tady jaro, konečně!
Slunce hřeje, nevidáno,
čekal jsem je každé ráno.
Slunce, jen se chovej všetečně!

Velmi děkujeme za všechny příspěvky a hezký čas všem přejeme.

Míňa Hosenseidlová

Unitářské principy

Karel J. Hašpl

Na pokračování uvádíme původní text Karla Hašpla **Unitářské principy**. Principy zde popisované nekorespondují s dnes oficiálními principy českého unitářství, ale naznačují ideové základy českého unitářství obecně, jak je chápal Karel Hašpl.

3. Svoboda svědomí

/2. část/

Různé výklady věrouky vedly k vytvoření rozdílného vyznání víry a tím byl dán podklad pro sektu.

Křesťanské církve stojí na základech několika vyznání, podle toho, o jaký typ křesťanské církve jde. Některé mají dokonce vyznání několik. Ovšem všechna mají stejnou základnu. Katolická církev tak přijímá takzvané apoštolské vyznání víry, vyznání, na nichž se usnesly všeobecné církevní koncily, a kromě toho doplňky pocházející od papežů jakožto nejvyšší autority církve. Církve protestantské přijímají rovněž vyznání apoštolské a kromě toho má luteránská církev takzvané vyznání augsburské a církev reformovaná helvétské. Každá jednotlivá sekta si vytvořila různé doplňky a změny, přidala nebo upravila různé články, a tak je možné říct, že kolik je různých církví a sekt, tolik je různých vyznání víry. Každá sekta a každá církev se domýšlí, že její vyznání je nejsprávnější, a kla-

de na ně důraz v přijímání členů a ve svém církevním životě.

Je pravda, že mezi některými křesťanskými skupinami jsou jen nepatrné odchylky a na druhé straně v některých skupinách existuje i dosti značné pochopení pro odlišný názor, ale kdykoli se jedná o splnutí podobných, a tedy ideově blízkých skupin, obyčejně se vždy narazí na vyznání víry, která najednou vyvstane jako monstrum, jež brání každému dorozumění. U nás všechny stávající, uznané i neuznané církve a náboženské společnosti mají takové vyznání víry, jediní unitáři je nemají.

Nyní je nutné uvážit, jaký je význam stanoveného vyznání a jaký má význam náboženský život bez určitého kréda. Církve s vyznáním víry se honosí tím, že mohou svým věřícím podávat něco určitého. Kdo prostě věří v to a ono, co církev k věření předkládá, je právoplatným členem církve a plynou mu z toho výhody, pro které církve existují. Tyto výhody ovšem spočívají hlavně

v účasti na získání spásy duše po smrti. Církev se může kdykoli přesvědčit u jednotlivých členů, zda jsou pravověrní, a má dále tu výhodu, že může každý nový názor, který by mohl uvnitř církve vzniknout, nebo který by se počal v církvi šířit, srovnat s právoplatnou přijatou vírou a podle toho s novým názorem a těmi, kteří by takové názory zastávali, naložit. Na tomto podkladě je možné snadno napomenout zbloudilé věřící, upozornit na nepravost názoru a není-li možné přivést zbloudilce zpět, tedy jej pro odchýlný názor vyloučit. Dříve mohly církve na tomto základě nejen exkomunikovat, ale přímo upálit nebo jinak kacíře a reptaly zneškodnit.

Další výhoda přijaté víry a ustáleného vyznání je v tom, že není třeba dále o věroučných problémech přemýšlet, všechno je již připraveno a dáno a jen nejvyšší církevní autority mohou učinit změny. Jednotlivec se nemusí v ničem snažit, aby si vytvářel svůj vlastní názor, ten má prostě připravený, je zapotřebí jej pouze přijmout.

Církve s přijatým vyznáním se také chlubí, že u nich neexistují nejjasnosti a věroučné spory a že celý církevní útvar je jednotný. Ve víře je jeden jako druhý, takže společně vyznání je jednotícím činitelem.

Pravá skutečnost je ovšem taková, že jmenované zdánlivé výho-

dy jsou nevýhodou a velkou brzdou pravého náboženského života.

První výsledek přijatého vyznání je dogmaticnost. Jak známo, dogmatismus byl a je vždy brzdou v objevování pravdy. Kdyby věda byla dogmatická, přestala by být vědou a nastoupila by cestu úpadku. Náboženství, jakmile se stane dogmatickým věřením, přestává být náboženstvím, není schopné zastávat funkce náboženství vlastní a degraduje člověka na nemyslícího tvora. Dogma je zábranou svobodného myšlení a bez svobodného myšlení není svobodné rozhodování a svobodné prožívání pravého náboženského života. Je známo, že na světě nic nezůstává stát, vše je ve vývoji. Tedy i náboženství podléhá vývoji a v tom, v čem bylo kdysi spatřováno nejlepší vyjádření pravdy, si nemůže činit nároky, že to tak může zůstat na věčné časy. Tam, kde se tento pokus přece jen děje, to znamená snižování náboženského pokroku, znamená to snižování člověka a pošlapávání jeho rozumových schopností.

Pokud jde o názorovou jednotnost v církvi, není tato uniformita žádným plusem, ale spíše minusem, protože člověk se tak stává stádově myslícím, nikoliv individuálně myslícím a tvůrčím činitelem. Přijetí dogmatu je rozhodně popřením vlastních rozumových schop-

ností a kde nemá rozum možnost, aby se uplatňoval v duchu pokračující doby v souladu s ostatním pokrokem, tam se nutně musí vytvořit ovzduší nábožensky a mravně nezdravé. Protože musí dojít k tomu, že bude vyznáváno i to, co se kdysi mohlo zdát pravdou a mohlo vyjadřovat nejvyšší mravní stupeň, ale dnes to již tak není. Dogma však je strážce, který bdí nad tím, aby se i dnes věřilo tomu, co bylo dobré včera, ale dnes je již překonané.

Každý dogmatismus znamená omezování a omezenost. Měli být náboženství cestou člověka k Bohu, stálým úsilím o vytvoření nejlepšího způsobu života a stálým hledáním a objevováním pravdy, je to možné jen při určité duchovní svobodě a nezávislosti. Každé omezení ducha a každá závislost ubíjí tvůrčí síly, proto v církvích, kde je přijata určitá závazná víra, nehledjme zvláštní síly tvůrčí u jednotlivých členů.

Unitáři patří tedy k oné výjimce v církevní rodině, kde vyznání víry a formulované krédo netvoří podstatnou základnu církevního a duchovního života. Je pravda, že takto vytvořená situace je do jisté míry neurčitá, lépe snad řečeno, není možné přesně definovat, co je unitářskou vírou, ale na druhé straně je svoboda svědomí celkovou hodnotou, která pomohla unitářství vy-

tvořit osobnosti jedinečné velikosti.

Za poměrně dlouhou dobu organizovaného unitářství bylo již náležitě dokumentováno, že je možný čilý a zdravý náboženský život, aniž by bylo třeba se řídit závazně nějakým věroučným vyznáním. Je jisté, že je to život méně pohodlný, náboženský život, který klade velké požadavky na jednotlivé členy. Za nikoho se v unitářství nemyslí, za nikoho se netvoří a nikomu se nepodává nic hotového, co by mohlo být beze všeho přijato za svatou pravdu.

Je ovšem otázka, jestli by přece neměly být nějaké určité směrnice, podle kterých by se mohli unitáři řídit. Takové všeobecné směrnice skutečně existují. Některé z nich jsou dokonce takového rázu, že jsou všude mezi unitáři přijímány jako samozřejmost a budí dokonce dojem dogmaticnosti. Takovým příkladem je například víra v jednoho Boha namísto víry v Trojici. Ježíš je tedy považován všemi unitáři za člověka. To je skoro již dogma, ale je tu přece veliký rozdíl, protože různost této víry anebo i shoda této víry není závazná pro nikoho.

/Pokračování příště/

Unitář si váží své živé bible

**„O unitářské živé bibli jsem ještě neslyšel.
Takže korán, vědy nebo bible vám nestačí?“**

**Pražská
obec
unitářů
21. března
2010**

21. března hudebně doprovázel shromáždění Pražské obce unitářů Eddi Powell na nástroj vlastní výroby, který je kombinací indického sarodu a arabského údu. Eddi je původem z Kanady, studoval však původní hudbu mnoho let v Indii, Turecku, na Krétě a v dalších zemích.